

ΑΓΡΟΔΑΣΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΚΑΠ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Βασίλειος Παπαναστάσης
Ελληνικό Αγροδασικό Δίκτυο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρελθόν, η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) ευνοούσε την μεγιστοποίηση της γεωργικής παραγωγής με αποτέλεσμα να προωθηθούν σε όλη την Ευρώπη οι μονοκαλλιέργειες των γεωργικών φυτών, ποωδών ή ξυλωδών. Η πολιτική αυτή οδήγησε σε αδιέξοδο, γιατί δημιούργησε πλεονάσματα σε πολλά αγροτικά προϊόντα, ενώ είχε δυσμενείς επιδράσεις στο περιβάλλον από την εντατική χρήση λιπασμάτων και φυτοκτόνων. Με την αναμόρφωσή της στη 10ετία του 1990 και ιδιαίτερα το 2003, η ΚΑΠ άλλαξε ριζικά θέτοντας ως στόχο την ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων με αποτέλεσμα να υιοθετηθούν περισσότερο αειφορικές μορφές χρήσης της γεωργικής γης με παράλληλη προστασία του αγροτικού περιβάλλοντος. Στα πλαίσια των σύγχρονων αυτών κατευθύνσεων υλοποιούνται διάφορα προγράμματα που έχουν ως στόχο το τρίπτυχο: ανταγωνιστικότητα-βιώσιμη ανάπτυξη-περιβάλλον.

Από τη άλλη μεριά, η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ελλειμματική σε τεχνική ξυλεία υψηλής ποιότητας. Οι μεγάλες της ανάγκες σε ποιοτικό ξύλο καλύπτονται με εισαγωγές από τις τροπικές κυρίως χώρες, οι οποίες εκποιούν τα δάση τους για να εξασφαλίσουν πολύτιμο συνάλλαγμα και να στηρίξουν έτσι τις φτωχές οικονομίες τους. Κατά συνέπεια, πέραν του ότι δεν είναι γνωστό αν θα συνεχίσει να είναι στο μέλλον εύκολη και συμφέρουσα για την Ευρώπη η αγορά στις χώρες του τρίτου κόσμου, η εισαγωγή ξυλείας από τις φτωχές χώρες του Νότου συμβάλλει και στην καταστροφή των τροπικών δασών.

Η πολιτική της δάσωσης των γεωργικών γαιών που υλοποιείται στα πλαίσια του μέτρου 221 μπορεί να θεωρηθεί ως μία λύση για την κάλυψη των αναγκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε τεχνική ξυλεία υψηλής ποιότητας. Η πολιτική αυτή, αν και εφαρμόζεται ήδη από το τέλος της 10ετίας του 1980, δεν έφερε τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, επειδή οι φυτείες που εγκαταστάθηκαν στα χωράφια δε δημιούργησαν δάση ούτε κράτησαν τους γεωργούς στον ορεινό χώρο. Ο κυριότερος λόγος αυτής της εξέλιξης είναι το γεγονός οι γεωργοί αποσυνδέονται από το χωράφι τους μετά την εγκατάσταση της φυτείας, αφού διακόπτουν τη γεωργική παραγωγή και δεν έχουν σοβαρό κίνητρο ούτε να περιποιηθούν τη φυτεία ούτε μπορούν να περιμένουν την απόδοση της μετά από 20 ή 30 έτη. Επιπλέον, τα περισσότερα δασοπονικά είδη που περιλαμβάνονται στον κανονισμό της δάσωσης των γεωργικών γαιών δεν παράγουν ξυλεία υψηλής ποιότητας.

Τα αγροδασικά συστήματα αποτελούν ιδανική λύση, γιατί συνδυάζουν γεωργία και ξυλοπονία και, το σπουδαιότερο, μπορούν να κρατήσουν τους κατοίκους στον ορεινό χώρο. Με τα συστήματα αυτά, ο παραγωγός συνεχίζει να καλλιεργεί την αγροτική γη, αλλά παράλληλα φυτεύει και ορισμένα δασικά δένδρα με υψηλής ποιότητας τεχνική ξυλεία, τα οποία θα του αποδώσουν μετά από κάποια έτη, επενδύοντας έτσι για το

μέλλον το δικό του και των απογόνων του. Από τον Ιούλιο του 2004, η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθέτησε την αγροδοασοπονία ως εναλλακτική πρόταση χρήσης γης για την αγροτική ανάπτυξη, αλλά στην Ελλάδα δεν έχει γίνει ακόμα αποδεκτή σε πολιτικό επίπεδο, ενώ υπάρχουν επιφυλάξεις τόσο από τους γεωτεχνικούς επιστήμονες, όσο και, κυρίως, από τους γεωργούς.

ΑΓΡΟΔΑΣΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΚΑΠ

Προγραμματική περίοδος 2007-2013

Η αγροδοασοπονία περιλήφθηκε στον 2^ο Πυλώνα της ΚΑΠ για πρώτη φορά στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2007-2013. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 44 του Κανονισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης 1698/2005 αναφέρεται η δυνατότητα χρηματοδότησης για την «πρώτη εγκατάσταση αγροδοασικών συστημάτων σε γεωργική γη» από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο για την Αγροτική Ανάπτυξη (ΕΓΤΑΑ) με 80% επιδότηση. Πρόκειται για το αγροπεριβαλλοντικό μέτρο 222 του δεύτερου άξονα για την αγροτική ανάπτυξη «Βελτίωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου».

Στις αρχές του 2007, η Διαχειριστική Αρχή του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης ανέθεσε, ύστερα από εισήγησή μας, την αρμοδιότητα υλοποίησης του μέτρου αυτού στη Γενική Διεύθυνση Δασών και Φυσικού Περιβάλλοντος του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, η οποία στη συνέχεια μας ζήτησε (Εργαστήριο Λιβαδικής Οικολογίας του Α.Π.Θ.) να συντάξουμε τον σχετικό κανονισμό. Ο κανονισμός αυτός συντάχθηκε και υπήρχε η βεβαιότητα, ότι το μέτρο θα εφαρμοστεί και στην Ελλάδα. Προέβλεπε την εφαρμογή του σε 30.000 στρέμματα με επιδότηση 3.300.000 ευρώ ή 100€/στρέμμα. Δυστυχώς, όμως, το φθινόπωρο του 2007 το μέτρο αποσύρθηκε από το πρόγραμμα «Αλέξανδρος Μπαλτατζής» από την πολιτική ηγεσία του Υπουργείου, προφανώς λόγω της ανάγκης διάθεσης αυξημένων εθνικών πόρων για την αντιμετώπιση των εκτεταμένων τότε δασικών πυρκαγιών της Πελοποννήσου. Έτσι, χάθηκε η δυνατότητα εγκατάστασης σύγχρονων αγροδοασικών συστημάτων στην Ελλάδα στα πλαίσια του 2^{ου} Πυλώνα της ΚΑΠ κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο.

Πρόβλημα, όμως, υπήρξε και με τον 1^ο Πυλώνα. Με δεδομένη την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να μη θεωρούνται επιλέξιμα τα αγροτεμάχια που έχουν περισσότερα από 50 δένδρα στο εκτάριο, πολλά υπάρχοντα (παραδοσιακά) αγροδοασικά συστήματα εξαιρέθηκαν από τις άμεσες ενισχύσεις (επιδοτήσεις). Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής ήταν πολλοί γεωργοί να κόψουν τα δένδρα που υπήρχαν παραδοσιακά στα χωράφια τους, προκειμένου να διεκδικήσουν και να πάρουν την επιδότηση. Ευτυχώς, η καταστροφή αυτή των παραδοσιακών αγροδοασικών συστημάτων αμβλύθηκε από το 2006 και μετά, όταν άρχισε να εφαρμόζεται η ενιαία ενίσχυση, οπότε οι γεωργοί δεν είχαν λόγο να καθαρίζουν τα δένδρα από τα χωράφια τους για να πάρουν την επιδότηση του 1^{ου} Πυλώνα, γιατί αυτή είχε αποσυνδεθεί από την παραγωγή και καθορίστηκε με βάση τις ενισχύσεις που είχαν πάρει στο παρελθόν (π.χ. την 3ετία 2000-2002).

Προγραμματική περίοδος 2014-2020

Αν και δεν έχουν οριστικοποιηθεί ακόμα οι ρυθμίσεις της ΚΑΠ για τη σύγχρονα προγραμματική περίοδο 2014-2020, εντούτοις οι προοπτικές για την αγροδοασοπονία

είναι περισσότερο ευοίωνες, από ό,τι ήταν στην τρέχουσα περίοδο, για τους εξής λόγους:

1. Για τον 1^ο Πυλώνα. Η αγροδοασοπονία δεν περιλαμβάνεται στις επιλέξιμες αγροτικές εκτάσεις για άμεση ενίσχυση ως ξεχωριστή χρήση γης. Δεν αποκλείεται όμως, γιατί το όριο των δένδρων στο εκτάριο έχει ανεβεί στη σύγχρονα περίοδο. Συγκεκριμένα, στην τρέχουσα ΚΑΠ, δεν είναι επιλέξιμο ένα χωράφι που έχει πάνω από 50 δένδρα στο εκτάριο, ενώ στη σύγχρονα ΚΑΠ το όριο αυτό ανεβαίνει στα 250 δένδρα, το οποίο καλύπτει όλα σχεδόν τα παραδοσιακά αγροδοασικά συστήματα. Αυτό σημαίνει ότι, αν ένα χωράφι έχει μέχρι 25 δένδρα στο στρέμμα, δε χρειάζεται να τα κόψει ο ιδιοκτήτης του για να πάρει επιδότηση για την καλλιέργεια που έχει κάτω από τα δένδρα. Επίσης, μια ευνοϊκή ρύθμιση για την αγροδοασοπονία στη σύγχρονα ΚΑΠ είναι ότι στην περιοχή οικολογικής εστίασης (7% της καλλιεργούμενης έκτασης) μπορούν να εντάσσονται και αγροδοασικά συστήματα (π.χ. τμήματα αγρών ή τα όριά τους που έχουν δένδρα).
2. Για το 2^ο Πυλώνα. Το αγροπεριβαλλοντικό μέτρο για την πρώτη εγκατάσταση αγροδοασικών συστημάτων σε γεωργική γη περιλαμβάνεται στις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και για τη σύγχρονα περίοδο και μάλιστα σαφώς βελτιωμένο. Κι αυτό γιατί, πέραν των ιδιωτών, δίνει το δικαίωμα εγκατάστασης τέτοιων συστημάτων και σε Δήμους καθώς και σε οργανώσεις (π.χ. συνεταιρισμούς). Επίσης, προβλέπει επιδότηση για τη φροντίδα της φυτείας κατά τα πρώτα 5 έτη μετά την εγκατάσταση, ρύθμιση που δεν προβλεπόταν στον κανονισμό του 2005.

Από τα παραπάνω προκύπτει, ότι με τη σύγχρονα αγροτική πολιτική της περιόδου 2014-2020 ο γεωργός αποκτά οικονομικά κίνητρα, όχι μόνο να μην κόψει δένδρα στα χωράφια του, αλλά και να φυτέψει σύγχρονα με στόχο την αύξηση του εισοδήματός του.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Παραδοσιακά συστήματα

Δεδομένου ότι η Ελλάδα διαθέτει πολλά και σημαντικά παραδοσιακά αγροδοασικά συστήματα, τόσο σε γεωργικές, όσο και σε δασικές εκτάσεις, ίσως ο πρώτος εθνικός στόχος θα πρέπει να είναι η διατήρηση και αξιοποίηση αυτών των πολύτιμων συστημάτων. Τέτοια συστήματα είναι της ελιάς, της καρυδιάς, της αμυγδαλιάς, της μηλιάς, της λεύκης και του κυπαρισσιού στις γεωργικές εκτάσεις και της βαλανιδιάς, του πουργαριού, της μακεδονικής δρυός και των πεύκων στις δασικές εκτάσεις. Σχετικές δράσεις για την αναβάθμιση αυτών των συστημάτων μπορούν να είναι η περιποίηση των δένδρων (π.χ. κλάδεμα), η αραιώση αν η πυκνότητα είναι πολύ μεγάλη, η φυτεία σύγχρονων δένδρων ή η αντικατάσταση των ήδη υπαρχόντων με πιο παραγωγικά είδη. Ειδικό αγροπεριβαλλοντικό μέτρο για τέτοιες παρεμβάσεις δεν προβλέπεται στη σύγχρονα ΚΑΠ. Μπορούν, όμως, να περιληφθούν σε άλλα μέτρα (π.χ. στο μέτρο των γεωργικών ενισχύσεων), αν αποφασίσουμε ως χώρα να αναβαθμίσουμε αυτά τα συστήματα. Μάλιστα, μπορούμε να πιέσουμε την Ευρωπαϊκή Ένωση μαζί με άλλες ευρωπαϊκές χώρες να καθιερωθεί τέτοιο μέτρο σε μελλοντικές αναμορφώσεις της ΚΑΠ. Όλα αυτά υπό την προϋπόθεση ότι θα πάρουμε στα σοβαρά το μοναδικό αγροτικό περιβάλλον που διαθέτουμε και την ανάγκη προστασίας και διατήρησής του.

Σύγχρονα συστήματα

Ανεξάρτητα της ύπαρξης πληθώρας παραδοσιακών συστημάτων και της ανάγκης διατήρησης και ανάδειξής τους, πρέπει να επιδιώξουμε ως χώρα την ίδρυση σύγχρονων, παραγωγικών και βιώσιμων, αγροδοασικών συστημάτων εκμεταλλευόμενοι το σχετικό αγροπεριβαλλοντικό μέτρο της νέας ΚΑΠ.

1. Λόγοι εγκατάστασης σύγχρονων συστημάτων

Ο πρώτος λόγος για την εγκατάσταση αγροδοασικών συστημάτων είναι **οικονομικός**. Οι γεωργοί που θα ενταχθούν στο αγροπεριβαλλοντικό αυτό μέτρο θα ενισχύσουν σημαντικά το εισόδημά τους, γιατί θα επενδύσουν σε ένα δεύτερο, μεγάλης αξίας, προϊόν από το χωράφι τους, την τεχνική ξυλεία, το οποίο δεν αντιστρατεύεται το κύριο γεωργικό προϊόν που ήδη παράγουν. Από πειράματα που έχουν γίνει στη Γαλλία έχει βρεθεί, ότι σε ένα καλά οργανωμένο αγροδοασικό σύστημα η *αναλογία ισοδύναμης έκτασης* μπορεί να φτάσει μέχρι το 1,4. Αυτό σημαίνει ότι, για να αποδώσει όσο ένα εκτάριο μικτής καλλιέργειας (αγροδάσους), η μονοκαλλιέργεια (μόνο γεωργικά φυτά ή μόνο δασικά δένδρα για παραγωγή ξυλείας) θα χρειαστεί 40% περισσότερη έκταση. Η χώρα μας είναι ελλειμματική σε τεχνική ξυλεία υψηλής ποιότητας. Η ετήσια παραγωγή υπολογίζεται σε 390.000 μ³ περίπου, ενώ οι εισαγωγές ανέρχονται σε 2.660.000 μ³ περίπου. Ένα σημαντικό μέρος των εισαγωγών αυτών καλύπτει η ξυλεία επιπλοποιίας, η οποία περιλαμβάνει τεχνική ξυλεία υψηλής ποιότητας. Έτσι, δαπανώνται τεράστια ποσά συναλλάγματος (τρίτα σε μέγεθος μετά το πετρέλαιο και τα ζωικά προϊόντα) για την εισαγωγή προϊόντων ξύλου. Το μέτρο μπορεί να βοηθήσει στην κάλυψη μεγάλου μέρους των αναγκών της χώρας σε τεχνική ξυλεία υψηλής ποιότητας και να μειώσει σημαντικά τις ανάγκες σε συνάλλαγμα.

Ο δεύτερος λόγος για την εγκατάσταση αγροδοασικών συστημάτων είναι **περιβαλλοντικός**. Η φυτεία δένδρων σε χωράφια αμβλύνει τις αρνητικές επιπτώσεις της εντατικής γεωργίας και την καθιστά περιβαλλοντικά βιώσιμη. Αυτό γιατί τα δένδρα εμποδίζουν την αλάτωση των εδαφών, απορροφούν τα νιτρικά που εκπλύνονται από τις εντατικές λιπάνσεις και ρυπαίνουν τα υπόγεια νερά, βελτιώνουν τη γονιμότητα των εδαφών με την απορρόφηση θρεπτικών στοιχείων από τα βαθύτερα στρώματα, δεσμεύουν τον άνθρακα από την ατμόσφαιρα συμβάλλοντας έτσι στην καταπολέμηση του φαινομένου του θερμοκηπίου, αυξάνουν τη βιοποικιλότητα, βελτιώνουν αισθητικά το τοπίο και συμβάλλουν στη μείωση των προσβολών από έντομα και ασθένειες στις γεωργικές καλλιέργειες. Αυτό σημαίνει ότι τα δένδρα, όχι μόνο αποτρέπουν την υποβάθμιση των γεωργικών εδαφών από την εντατική καλλιέργεια, αλλά αυξάνουν και την παραγωγικότητά τους. Έτσι, βελτιώνεται εντυπωσιακά το αγροτικό περιβάλλον της χώρας.

2. Περιοχές εγκατάστασης σύγχρονων συστημάτων

Τα σύγχρονα αγροδοασικά συστήματα θα πρέπει να εγκατασταθούν σε περιοχές που:

- Δεν υπάρχουν δένδρα στα χωράφια,
- Τα χωράφια έχουν σχετικά μεγάλο μέγεθος (π.χ. πάνω από 10 στρέμματα),

- Οι συνθήκες υγρασίας είναι ευνοϊκές ή υπάρχει η δυνατότητα άρδευσης και
- Τα χωράφια παρουσιάζουν περιβαλλοντικά προβλήματα (π.χ. αλάτωση, πολλά νιτρικά κ.λπ.).

Τέτοια χωράφια υπάρχουν στις μεγάλες πεδιάδες της χώρας που καλλιεργούνται εντατικά (π.χ. Θεσσαλίας, Μακεδονίας, Θράκης και Πελοποννήσου). Επίσης, κατάλληλες εκτάσεις μπορούν να βρεθούν και σε ορισμένες ημιορεινές περιοχές, αλλά όχι στις ορεινές, όπου τα χωράφια έχουν δένδρα κατά κανόνα και είναι στην πλειονότητά τους μικρού μεγέθους.

2. Είδη δένδρων και καλλιεργειών

Τα δένδρα των σύγχρονων αγροδασικών συστημάτων πρέπει να είναι ξυλοπαραγωγά και μάλιστα να παράγουν υψηλής ποιότητας τεχνική ξυλεία, για να έχουν υψηλή απόδοση. Με άλλα λόγια, το μέτρο δεν στοχεύει στην παραγωγή καρπών, οπότε δεν προβλέπει τη φυτεία οπωροφόρων δένδρων, εκτός αν τα είδη αυτά φυτευτούν για ξυλοπαραγωγικούς σκοπούς. Κι αυτό γιατί η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ελλειμματική σε τεχνική ξυλεία και όχι σε φρούτα. Για το λόγο αυτό κατάλληλα δένδρα είναι τα δασικά και μάλιστα τα λεγόμενα «ευγενή» πλατύφυλλα. Τέτοια είδη είναι η καρυδιά (ξυλοπαραγωγικές ποικιλίες), η αγριοκερασιά, ο ψευδοπλάτανος, η σορβιά, η φλαμουριά, ο φράξος, η καστανιά, η μελικοκιά, το караγάτσι και το σκλήθρο. Πέρα από αυτά, μπορούν ακόμα να φυτευτούν διάφορα είδη δρυός-αν και οι δρύες είναι σχετικά βραδυαυξείς- το κυπαρίσσι και η λεύκη. Για τις γεωργικές καλλιέργειες, όλες είναι δυνατές, ιδιαίτερα κατάλληλα όμως είναι τα φυτά μεγάλης καλλιέργειας (π.χ. σιτηρά, καλαμπόκι, βαμβάκι) και δευτερευόντως τα κηπευτικά και το αμπέλι. Από τις καλλιέργειες αυτές μπορούν να παραχθούν ειδικά (αγροδασικά) προϊόντα, τα οποία θα μπορούσαν να αποτελέσουν και προϊόντα ονομασίας προέλευσης (ΠΟΠ), προς όφελος του αγροδασοκαλλιεργητή.

3. Πυκνότητα και διάταξη των δένδρων

Η αγροδασοπονία δεν είναι ούτε γεωργία, ούτε δασοπονία. Πολύ περισσότερο δεν είναι αναδάσωση, οπότε το αγροδασικό μέτρο δεν έχει καμιά σχέση με το αγροπεριβαλλοντικό μέτρο της δάσωσης των αγρών που εφαρμόζεται εδώ και πολλά έτη στη χώρα μας. Στο τελευταίο αυτό μέτρο, τα δασικά δένδρα φυτεύονται σε όλο το χωράφι, οπότε παύει κάθε γεωργική δραστηριότητα. Στο αγροδασικό μέτρο, αντίθετα, ο γεωργός δεν παύει να καλλιεργεί το χωράφι του (μόνος του ή ο ενοικιαστής του) μετά τη φυτεία των δένδρων. Για το λόγο αυτό, ο αριθμός των δένδρων δε θα πρέπει να είναι μεγάλος. Μπορεί να κυμαίνεται από 30 έως 150 δένδρα στο εκτάριο με τα 100 δένδρα στο εκτάριο (10 στο στρέμμα) να αποτελούν έναν ικανοποιητικό μέσο όρο. Η φυτεία των δένδρων αυτών πρέπει να γίνει σε γραμμές που απέχουν αρκετά μεταξύ τους, ούτως ώστε να μην εμποδίζεται η χρήση γεωργικών μηχανημάτων. Οι αποστάσεις αυτές πρέπει να είναι τουλάχιστο ίσες με το διπλάσιο ύψος των δένδρων στην ωριμότητά τους, δηλ. 25-35 μέτρα. Οι αποστάσεις των δένδρων μέσα στη γραμμή πρέπει να είναι 4 μέχρι 10 μέτρα. Στα μικρά αγροτεμάχια, τα δένδρα είναι καλύτερα να φυτεύονται στα όρια για να μην εμποδίζουν τα μηχανήματα. Επειδή όμως μια τέτοια διάταξη θα ενοχλήσει το γειτονικό αγροτεμάχιο, καλά είναι να προϋπάρξει συνεννόηση με τον ιδιοκτήτη του. Μετά τη φυτεία τους, τα δένδρα θα πρέπει να κλαδεύονται τακτικά τα

επόμενα 5-10 έτη προκειμένου να δημιουργηθούν άκλαδοι κορμοί 4 μέτρων περίπου ύψους. Μάλιστα μπορεί να προβλεφθεί και η χρήση ειδικών πλαστικών προστατευτικών σωλήνων για τα δένδρα κατά την εγκατάστασή τους, προκειμένου να προστατευτούν από τα ζώα και να διευκολυνθεί η αύξησή τους.

4. Οικονομική απόδοση

Η οικονομική απόδοση της αγροδασοπονίας εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, ιδιαίτερα το δασοπονικό είδος που θα φυτευτεί, τις εδαφοκλιματικές συνθήκες του χωραφιού και τη φροντίδα του γεωργού σε ό,τι αφορά την περιποίηση των δένδρων. Για την καρυδιά, για παράδειγμα, η απόδοσή της εξαρτάται από το αν θα φυτευτεί σε ξηρικά ή ποτιστικά χωράφια. Σε μια ξηρική καλλιέργεια με 100 δένδρα στο εκτάριο, η παραγωγή 1 κ.μ. τεχνικής ξυλείας (3 μέτρα άκλαδος κορμός και 65 εκ. διάμετρος) ανά δένδρο θα επιτευχθεί στα 45 έτη, ενώ στην ποτιστική στα 35 έτη μετά τη φυτεία. Παίρνοντας ως παράδειγμα την ξηρική φυτεία και λαμβάνοντας υπόψη ότι η τρέχουσα τιμή της ξυλείας της καρυδιάς είναι 1000€ το κυβικό, τότε η οικονομική απόδοση θα ανέλθει σε 100.000 € το εκτάριο. Στο αγροδασικό σύστημα, η φυτεία αυτή θα δεσμεύσει το 5% στην αρχή (εγκατάσταση) και στο τέλος (υλοτομία) το 15% περίπου της έκτασης του χωραφιού. Αυτό σημαίνει, ότι η παραγωγή αυτή θα προέλθει από ένα μικρό ποσοστό του χωραφιού, το οποίο θα συνεχίσει να καλλιεργείται και να παράγει γεωργικά προϊόντα σε όλη αυτή τη διάρκεια παρουσίας των δένδρων μέσα στο χωράφι. Με άλλα λόγια, η εισαγωγή δένδρων στα χωράφια συνιστά για το γεωργό μια ασφαλή επένδυση για τι μέλλον. Μεγάλη είναι και η περιβαλλοντική αξία των δένδρων, αλλά δεν υπάρχουν στοιχεία για να αποτιμηθεί αυτή οικονομικά.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η αγροδασοπονία είναι προς όφελος του αγρότη, αλλά και του αγροτικού περιβάλλοντος και της εθνικής οικονομίας γενικότερα. Ειδικά στον αγρότη:

- εξασφαλίζει μεγαλύτερο εισόδημα σε σχέση με τη γεωργία ή τη δασοπονία (ξυλοπονία) ξεχωριστά,
- διαφοροποιεί το εισόδημά του και τον προστατεύει από τις διακυμάνσεις των τιμών αγοράς των γεωργικών ή δασικών προϊόντων,
- εξασφαλίζει μια μελλοντική επένδυση για την κάλυψη οικογενειακών του αναγκών (π.χ. γάμος των παιδιών ή τη σύνταξή του),
- βελτιώνει το περιβάλλον του χωραφιού του και του χώρου διαμονής του γενικότερα και
- εξασφαλίζει βιολογικά προϊόντα και, ενδεχομένως, προϊόντα ονομασίας προέλευσης.

Ως εκ τούτου, θα πρέπει να αποτελέσει μέρος της αγροτικής πολιτικής της χώρας με την υιοθέτηση του αγροδασικού περιβαλλοντικού μέτρου στη σύγχρονα προγραμματική περίοδο της ΚΑΠ και την εξεύρεση κατάλληλων μέτρων και εργαλείων για την προστασία των πολύτιμων παραδοσιακών συστημάτων της χώρας.